

AHOL A FÖLDALATTI ÉPÜL

Gupintér József
segédvájár

Nemrég egy altaji népmesét olvastam. Valamikor szájról szájra szállt a monda és így jegyezte fel azután egy írástudó: »Régen, nagyon régen a hegyek óriását sziklabörtönbe zárta egy gonosz dzsin. Addig nem szabadults — mondta az óriásnak a szellem — míg el nem jön érted egy olyan bátor és vitéz ifjú, aki egész életét az elnyomott nép felszabadításának szenteli. Lassan, lomhán teltek-múltak a nehéz évezredek. Egy napon azonban mégis eljött a szabadító. Fiata volt, szeme sugárzott. Kezének egyetlen érintésére elmozdult a sziklafal. Hatalmas füstoszlop csapott az égnek, megrázkódtak a hegyek. És a füstfelhőből kiemelkedett az óriás. Az ifjú és az óriás útjai elválaszthatatlanokká váltak. Csodálatos dolgokat vittek véghez, az óriás előtt nem volt akadály. Hegyeket tolt arrébb, folyót varázsolt a pusztaságba, legyőzte az acéltollú aszálymadarat, alagutat fúrt a hegybe. Nem volt előtte akadály. Az óriás maga volt az ezeréves rabságból felszabadult nép.«

Eddig szól a monda, amely azonban a Szovjetunióban már maga az élet, az eleven valóság és az a világ nálunk is öt éves területek szinte mesebeillő alkotásaiban.

Egy évvel ezelőtt határozat jelent meg, a Magyar Népköztársaság minisztertanácsának határozata: »Budapestén földalatti gyorsvasúti hálózatot kell építeni. A földalatti hálózat két állás — mely keletnyugati és észak-déli — és ezeket összekötő körgyűrűs fővonalból álljon.« Továbbá: »A földalatti gyorsvasút vonalát közül az első öt éves terv során a keletnyugati állás fővonalát kell az újonnan épülő Népstadion és a Déli pályaudvar között megépíteni...«

Gigászi terv. És most, a határozat egy éves előfordulóján végigmelve a földalatti építkezés munkahelyein — létrán haladva lefelé a többemeletnyi mélységbe: eszembe jutott a népmonda. Már a föld gyomrában dolgozik a gigászi tervben »az óriás«, a rabszolgaságából felszabadult nép. Erről a munkáról, hősi harcáról szól a beszámoló.

A Rákóczi-úton súlyos-komorán terpeszkedik a Luther-palota. Jól megalapozott pincézte mélyen süllyed a föld alá. Ha valaki a pincében jár, a vastag falak között furcsa dübnyögő zaj üt meg fülét. Mintha háborúba a föld gyomrára. Pedig csak a légkalapácsok zaja szűrődik fel tompán a mélyből.

Az épülettel szemben, a plakátokkal teleragasztott fakerítés mögött, a földalatti építkezés munkahelyén egészen új világba csöppenünk. Csak a villamosok csöngetése, autók tülkölése emlékeztet, hogy körülöttünk lüktetően forr a nagyváros élete. Az első pillanatban hatalmas vasszerkezet hívja fel magára a figyelmet a felvonótorony, amelyben tartályok szállítják a föld mélyéből a földet. Keresem a már mindenki által ismert vörösmíniumos vasszerkezetet: a tölcseformájú vaszilipet. Innen azonban már régen eltűnt.

Rövid nézelődés után Széchi Endre elvtárs, sztahanovista mérnökkel indulunk az aknába. Először csigalépcsőn haladunk lefelé: mintha hatalmas kútban lépegetne az ember. A fenti hangok egyre távolodnak, halkulnak és helyettük fületsértő suster-gés tör fel a mélyből. Hűvösödik, nedvesebbek a létrafokok.

Leérünk: köröskörül víz csillan. Be kell szállnunk a légszilipbe, amely arra szolgál, hogy a leszállókra fokozatosan engedjék azt a légnyomást, amelyben a munkahelyen dolgoznak. Megkérdezik, van-e nálam töltőtoll. A nyomás következtében ugyanis a tinta kitérül a tollból. Orát sem szabad levinni. Nem zár légmentesen, a nedves levegő beleszorul és finom szerkezete megrozsdásodik.

Azután bezárul az ajtó. A zsilipes megnyitja a csapokat és sülvitve ömlik be a sűrített levegő. Előttünk feszmerő 1,2 atmoszféráig megyünk fel. Ennyi a nyomás benn a munkahelyen. Ha hirtelen mennénk be, nem állnánk a légnyomást.

A feszmerő lassan közeledik az 1,2-hez. Nyomást érzek a fülemben. Az orvosi vizsgálatnál figyelmeztettek, hogy ilyenkor nagyokat kell nyelni. A bünyömódott dobhártya ugyanis ettől visszapatlan. Ezenkívül semmi rendkívülit nem érzek. Elértük az 1,2 atmoszférát. Az ajtó — szinte kísértetiesen tetszik — magától kinyílik. Ez annyit jelent, hogy a légnyomás a zsilipben és a munkahelyen egyenlő.

Különös, soha nem látott kép tárul az érkező elé. Hatalmas, öt méter átmérőjű vízszintes betoncsonbba állunk. A kép kissé bányára emlékeztet. Sínek futnak elénk, földdel tömött csilléket szállítanak a munkások.

A betoncsonb végén, tele ácsolattal, a cső méretének megfelelő fűg táton. Felkapaszkodunk a gerendákra és úgy haladunk tovább. A földalatti gyorsvasút építőinek bizony néha a többi között mükedvelő légtornásszá is kell válnok. Széchi elvtárs elmagyarázza, hogy az alagút kiinduló pontja az ácsolattal teli rész, a pajzskamra fala. A pajzskamrában szerelik majd össze az alagút fejtéséhez szükséges fűrógépet. Természetesen a pajzskamra építése sem egyszerű feladat. A falak betonozása részletekben történik. Előbb egy-egy folyosót (tárót) építenek, azt lemélyítik, majd megtöltik betonnal. Azután új tárot vágnak, ismét lemélyítenek és betonoznak. Csak így tudják leküzdeni a föld nagy nyomását.

Továbbmegyünk. A légkalapács szüntelen, ugató zaja hallatszik. Az összekötő folyo-

sókon, az ácsolatok alatt meghajolva, a második pajzskamrában alagút-kiindulóponthoz érünk. Ott fúrják magukat előre a fejtőkalapácsok. Most még bányászmodon dolgoznak. A különbség csak annyi, hogy szén helyett földet jövesztenek. Ha azonban ekkor szűnek majd a pajzskamrával, akkor a marógömb segítségével (földfűrógép) napi kétméteres haladással 150 köbméter termelnek ki.

Harminc év körüli férfi jön elénk: Kurlik Imre sztahanovista keszonmester. Beszédén azonnal megismerni, hogy szegedi, vagy szegedkörnyeki. Olyan féreérthetetlenül ejtegeti »« helyett az »« hangot. És valóban Szegedről is jött. Ott dolgozott híd-építésnél a keszonban. Fűtött izgalommal beszél. Látszik, amiről szól, az érdeklí legjobban a világon.

Persze, amit az idegen lent lát, vagy amit elmondanak neki, nem olyan egyszerű, mint ahogyan itt eléje tárul. Minden támfát, minden köbméter betont ezer szál köt az emberekhez. Minden percnek története van itt. Ezek a percek telve voltak örömmel, bosszúsággal, ezernyi nehézséggel, felemelő szép új gondolatokkal, maradisággal, önzéssel, csalódással és sok, néha nem is várt eredménnyel.

Kezdetben a legnagyobb akadályt a munkaerőhiány jelentette. És — ahogyan az ilyen újfajta építkezéseknél történni szokott — a

tiszteltetés. Nem mindenkit engednek oda, rátermettség kell ahhoz, keménykötésű legény kell oda.

A csongrádi azonban makacs, önfejű ember volt. Nem szólt egy mukkot sem. Igyekezett úgy viselkedni, mintha hidegen hagyná az egész. Titokban azonban mégis mindig arrafelé sandított, ahol társai leszálltak a keszonba.

Egyszer azután társai is észrevették, hogy mindig arra ténfereg, ahol a keszonmunkások várakozóhelye van. A végén már oda is ment hozzájuk beszélgetni. Persze, csak amolyan általános dolgokról. Arról nem beszélt, hogy ő vissza szeretne menni köztük. Pedig már tulajdonképpen az járt a fejében. Egyszer azután, amikor ott botladozott közöttük, Kurlik elvtárs jó hangosan így szólott társaihoz: »Néz-zétek csak a macskát, hogy kerülgeti a kását, még belelép.« Rettenő jót mulattak a keszonosok ezen, illetőleg Gupintéren, akinek még a füle is belepirult, hogy így kinevették.

Szó, ami szó, másnap már ismét lenn dolgozott. Néhányszor még visszasaesett és elkezdett valami kicsiségen bogarászni: ilyenkor emlékeztek a »macska« eszébe. És a konk, makacs ember kezdett egészen átförmálódni.

A függőleges akna mélyítésének befejezése után, úgy február táján, Gupintér már a vízszintes előretörésben dolgozott segédvájárként a Szovjetunióból nemrég érkezett fejtőkalapáccsal. Egyszer váltásnál észrevette, hogy az előző brigád rosszul készítette el a táro utolsó keretét. Es majdnem két köbméternyi föld meglazult miatt. Itt pillanatok alatt kellett határozni. Odarohant és élete kockázatásával támasztotta alá a földet. Háromnegyed évvel ezelőtt még nyugodtan el-megy mellette. »Nem az én munkám — gondolta volna — úgysem fizetnek érte.«

Ez az ember — ma a legjobb szakmunkások közé tartozik, rövidesen sztahanovista oklevéllel tüntetik ki — az eddig nálunk még sohasem folyt építkezésen a mi forrongó, állandóan változó életünk, az emberek bensejében minduntalan megütözköz ellentétek harca az új győzelme és a fejlődés példájává vált.

Erről beszél most Kurlik elvtárs nem is titkolt büszkeséggel. Hiszen félig az ő nevelése ez az ember. Közben továbbmegyünk. A táro végén sugárban ömlik a víz. A munkahely a mult héten kapta a vízbetörést. A keszonmester és a mérnök közlelőbből akarja megnézni a betörés helyét. A földalatti munkánál a víz a legveszélyesebb ellenség. Lazulást okoz a talajban, ez pedig omláshoz vezet. Nehezen lehet azonban megközelíteni a nyakunkba záporozó víztől. A vizet állászó edényben fogják fel és időnként megvizsgálják: tiszta. Nem hoz hordalékot. Ez annyit jelent, hogy nem mossa a talajt, nem váj füregét magának. Elmondják azt is, hogyan védekeznek a víz ellen. Öt-hatlégtörős nyomással homokból és cementből kevert habarcsot nyomnak a talajba. Ez az anyag eljut a víz kiindulásáig és elfömi útját.

A műszaknak vége van, feljövünk, ismét a zsilipbe lépünk. Leengedik rólunk a sűrített levegőt. Az ajtó

Kurlik Imre
keszonmester

ismét magától nyílik és ez most annyit jelent, hogy egyenlő légnyomásban vagyunk a földszínnel. Fenn az orvosi rendelőben jó adag bakkéből készült feketekávé vár bennünket. A sűrített levegő ugyanis kissé leszorítja a vérnyomást és hogy a felszínen ismét meginduljon a dolgozók rendes vérkeringése: erre szolgál a fekete. Ezt minden munkásnak meg kell innia a műszak végén. Azután jön a meleg fürdő. Ezek az óvintézkedések akadályozzák meg a légnyomásokozta betegséget, a pressziót.

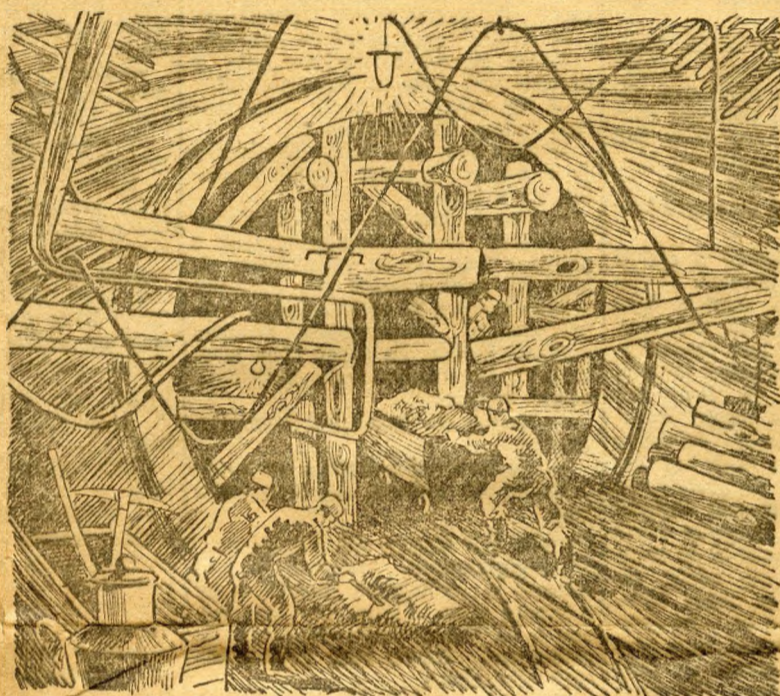
Sötétedik, amikor kilépek a kapun. A Rákóczi-úton már ragyognak a fények, a forgalom áramlik és kíváncsiak tömege nézeget be a kapunál a munkahelyre. Lenn a mélyben pedig új brigád kezében csattog a légkalapács...

A Népstadiontól indultam el, ahol a mélyben hatalmas ekskavátor kaparja a földet. Az ügépőpálya mellett már elkészült a szellőztető-akna és a Baross-téren is befejezték az akna építését. Így jutottam el a Rákóczi-úti építkezéshez, onnan a Márkus-parkba, a Szűrin-térre, Szent István-térre, a Kossuth-térre és a Bathány-térre. Mindenütt szinte csodálatos ütemben folyik a munka. Néhol sűrített levegővel, van azonban, ahol már a legújabb szovjet módszerrel, a fagyasztással. De olyan munkahely is van, ahol a kedvező talajviszonyok miatt felszíni levegőben, bányász munkával haladnak előre.

Három napig tartott, amíg a munkahelyeket megnézve — köztük a Rákóczi-úti is —, eljutottam a végállomáshig. Pár év múlva mindössze 16 perc kell ahhoz, hogy a négytengelyes motoroskocsiból kitekintve gyönyörködhesünk a pompás díszítésű várócsarnokokban. A Sportstadionnál megyek le a végállomás fehéren csillogó csarnokába. A falakat márványosempe, kerámia, nemcsak a kövekből készült burkolat fed. Kínézek az egyik állomáson, fényárban szikrázik az egész. A mozgólépcső siklik lefelé, hozza az utasokat. Az egyik falfestmény az építkezés történetét ábrázolja. Földalatti üreget látok, bányászruhás férfiakat, víz csillan a földön. Férfias, kemény munka volt. Hirtelen eszembe jut Kurlik elvtárs és Gupintér, a fejtőkalapácsos. Felpillantok: a mozgólépcsőn árad a tömeg lefelé. Talán ott vannak közöttük ők is.

De jó lenne akkor találkozni velük...

Mészáros András

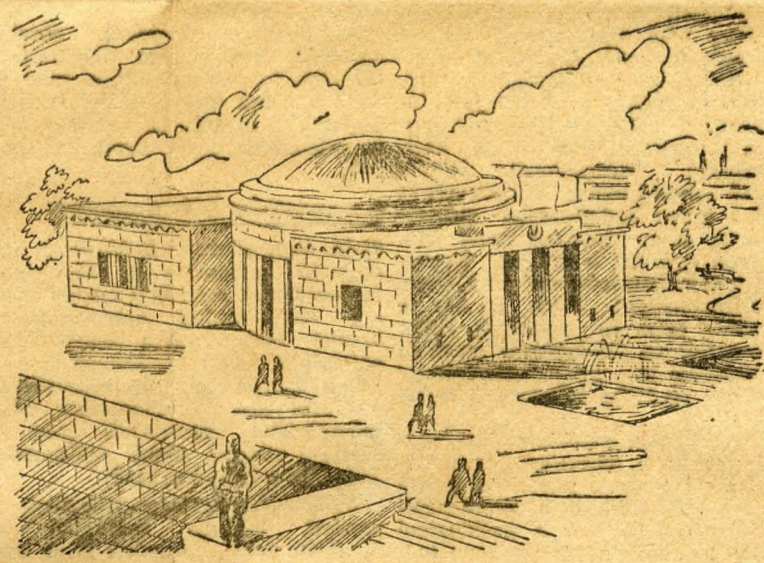
A földalatti gyorsvasút épülő pajzskamrája a Rákóczi-úti munkahelyen

szakértelem hiánya. 1950 júniusában — amikor kezdték a munkát — Kurlik brigádjában tíz ember dolgozott. Úgy szólva az ország valamennyi részéből verődtek össze. De más bajok is akadtak: a keszonmunkát tudvalevően jól fizetik és a jó kereset kezdetben rossz hatással volt egyesekre. Megszédítette őket a pénz. Előfordult bizony, hogy a fizetési napok után nem mentek be dolgozni.

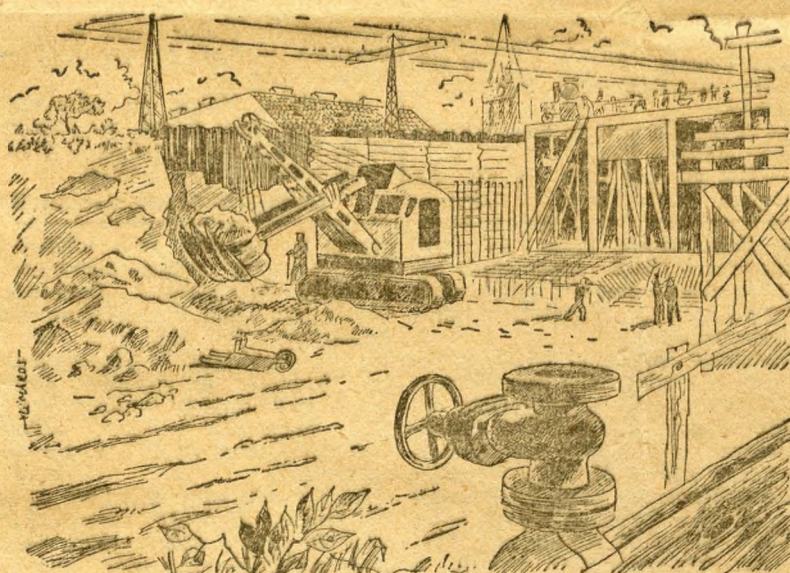
Ebben az időben kezdték sülyeszteni a függőleges aknát, ami úgy történt, hogy megépítették a fölül zárt akna mintegy háromméteres darabját, a keszont. Azután a ráserelt légszilipben keresztül a bevezetett sűrített levegőben a cső alól lassan kiásták a talajt. A cső besüllyedt a földbe, miközben fölül új betongyűrűkkel egészítették ki.

Ekkor kerül a brigádhoz Gupintér József, a fekete, sötétbajuszos, légkalapácsos. Azelőtt csongrádi földmunkás volt. Tagbaszakadt, ügyeskező ember. De valami csuda morgós természetű volt annakidején. Kurlik elvtárs, a brigádvezető látta, hogy az új ember keze alatt szaporán megy a munka, hát komplikáltabb, nehezebb feladatokkal kezdte megbízni. Annak azonban semmi sem volt jó. Minden munkára azt válaszolta: miért pontosan neki adják azt és miért nem másnak? Valahogyan mindig félt, hogy a rövidebbet húzza. A brigád türelmének is volt határa, megsokalták Gupintér okoskodását és követelték Kurliktól, hogy távolítsa el a brigádból. Kurlik elvtárs azonban óvatossabb volt az ilyen dolgokban. Hiába, már sok ember megfordult a keze alatt. Azt javasolta a brigádoknak: adjanak egyhónapi próbaidőt, addig talán megjavul. A volt kubikos pedig csak nem javult meg. Ráadásul őt is elkapták a keszonmunkások »gyermekbetegsége«: a költsékezés. Ez addig tartott, míg felesége megérkezett Csongrádról és megkérte a párttitkárt, hogy: »Vigyázzanak az urára, mert úgy látszik, egy kicsit megszedítette a jó kereset.«

Gupintért büntetésből két hétre küldték külszíni munkára. Nagy szögyen ez egy keszonosra. Mert keszonmunkásnak lenni bizony nem kis meg-

A Stadion-állomás terve

A Stadion-állomás építkezése